

# אֵהָלָהָלָל

## יישב

r0548474308@gmail.com

לע"נ מרת רחל לוי בת תמרה ז"ל

**ויבא יוסף את דיבתם רעה אל אביהם (לז ב)**

**ועי' ברש"י שם.**

**ולא יכלו דברו לשלום (לז ד)**

**ויש להבין את מחלוקתם של יוסף ואחיו הקדושים שבטי י-ה.**

בספר באר הצבי – קאהן (במאמר השמחה) מביא מספר בעצי חיים פרשת וישה מפרש בטוב מחלוקת יוסף והשבטים הקדושים, שבפשוטו הוא קשה הבנה שהשבטים ארבו שנאה לאחיהם הקי' עד כדי כך שלא יכלו דברו עמו שלום, גם אמרם ז"ל ביקש יעקב בשלוח קפץ עליו רוגזו של יוסף מה הכוונה שביקש לישב בשלוח.

וביאר עפימ"ש בספר יערות דבש (ח"א דרוש יג) מאמר הגמ' (חגיגה ה: ) על פסוק (ירמיה יג יז) ואם לא תשמעוהו במסתרים תבכה נפשי, מהו במסתרים, מקום יש לקב"ה ושמו מסתרים, ומי איכא בכיה קמיה קב"ה, והאמר רב פפא אין עצבות לפני קב"ה, דכתיב עוז וחדוה במקומו, ומשני כאן בבתי גוואי, כאן בבתי בראי, ופי' כי המפרשים הרגישו במה שאמרו (ברכות ל: ) אין השכינה שורה אלא מתוך שמחה, דכתיב (תהלים לד יט) קרוב ה' לנשברי לב, ושכינתו בכלים שבורים, עד שאמרו (שבת י: ) השכינה למעלה מראשותיו של חולה, והיש עצבון גדול מזה, אמנם הישוב, כי להדבק בשכינה צריך מעלות מעלות, כמ"ש הרמב"ם (יסוה"ת פ"ז ה"א) ראשון להדבק בשכלים הנבדלים, הם המלאכים השומרים משמרת ה', ואח"כ לעלות אל אור פני אלוקים חיים.

וכל זמן שלא הגיע להדבק בשכינה אז צריך שמחה, כי המלאכים הם מיימינים ומשמאלים, המשמאלים הן מרא דיללא אשר סטרא אחרא מצדם ולילית מקרבם, אבל סטרא דקדושה הכל בשמחה והכל ששים ושמחים לעשות רצון קונם, ולכך אם אינו בשמחה אינו מתדבק במלאכים הטובים, וח"ו מתדבק בסטרא דלילית אשר כולם עצבים ויגונים, ולכך העצבות בגדר מרה שחורה שהוא יסוד עפר, ולא יתדבק עפר לילך מעלה, אבל שמחה בגדר מרה אדומה שהוא יסוד אש, אשר טבעו לעלות מעלה ולהתדבק בשורשו, אבל אם כבר הגיע שעבר מדרגת המלאכים ונכנס לקדש פנימה להתדבק בשפעת ה', שם אין צריך שמחה, דאדרבה הקב"ה קרוב לנשברי לב, ויפן לקול יגונו לנחמו וליתן עליו מהודו, וזה הכוונה הא בבתי בראי ששם הוא טרם שהגיע למדריגה הפנימי והגבוהה והוא בדרגת המלאכים אז עוז בחדוה במקומו, הא בבתי גוואי, היינו שכבר הוא במדריגה גבוה יותר ממדריגת המלאכים אז צריך לעבוד ה' בעצבון והכנעת רוח.

ומבואר מדבריו שמי שלא הגיע עדיין למדריגה הגבוה בחינת בתי בראי צריך לעבוד בשמחה ובטוב לבב, משא"כ מי שהגיע למדריגה הגבוהה והנעלה בחינת בתי גוואי הוא צריך לעבוד בבחינה הגבוה בעצבות ושברון הלב.

ובזה הבחינה ביאר בישמח משה מאמר הגמ' (סנהדרין נב.) וכבר היו משה ואהרן מהלכין בדרך ונדב ואביהוא מהלכין אחריהן וכל ישראל אחריהן אמר לו נדב לאביהוא אימתי ימותו שני זקנים הללו ואני ואתה ננהיג את הדור, היינו שמשה ואהרן היו במדריגה גבוה מאוד ועבדו ה' בעצבות ושברון רוח מתוך יראה, ונדב ואביהוא לא השיגו זאת כי לא היו במדריגה הלזו, רק היו במדריגה הפחותה שעדיין צריכין

לעבוד ה' בשמחה, וע"כ הרהרו אחרי משה ואהרן על שאינו עובד ה' בשמחה ובטוב לבב, וזה הכוונה ונדב ואביהוא היו מהלכין אחריה"ן, היינו שהיו במדריגה אחרי"י מדריגת משה ואהרן, ולא היו בבחינת בתי גוואי לעבוד ה' מתוך יראה וחרדה ועצבון, ע"כ הרהרו אחרי משה אימתי ימותו שני זקנים הללו, ע"כ דפח"ח.

והנה לפי זה ביאר העצי חיים מחלוקת יוסף והשבטים הקדושים, שיוסף נולד לעת זקנותו של יעקב אבינו, אחרי שכבר הגיע למדריגות גדולות ונוראות יותר משנות עלומיו שנולדו כל השבטים, ע"כ היה יוסף ג"כ במדריגה יותר גבוהה ממדרגת אחיו, והיה במדריגת בתי גוואי, שאביו למד אותו לעבוד ה' מתוך יראה וחרדה ועצבות לא מתוך שמחה וטוב לב, ע"כ היו אחיו שלא היו במדריגה הגבוהה הלזו חולקין עליו, וזה הכוונה שלא יכלו דברו לשלום, כי השבטים עבדו ה' מתוך שמחה ושלוה ורוחב לב והתרוממות הנפש, ולא יכלו השבטים הקדושים להוכיח לאחיהם יוסף לשלו"ם, כי דרך העבודה הוא מתוך שלווה ושמחה, לא מתוך עצבות ושברון הלב.

וזה ג"כ הכוונה במאמרם ביקש יעקב לישב בשלוה קפץ עליו רוגזו של יוסף, היינו שקודם שהגיע יעקב למדרגתו הגבוה בחינת בתי גוואי, ביקש לעבוד ה' מתוך שלו"ה, היינו מתוך שמחה והתרוממות הנפש והלב, שהרי עדיין היה בדרך להגיע לפני ולפנים, שאז צריך לעבוד ה' בשמחה כנ"ל, קפץ עליו רוגז"ו של יוסף, היינו כשנולד יוסף הגיע למדריגה גבוה יותר והכיר שהדרך הנכונה הוא ע"י עצבות ורוגז, בחינת בתי גוואי, כנ"ל מדברי יערות דבש, ע"כ תו"ד העצי חיים, ודפח"ח.

בספר **להבת דוד** – רבינוביץ ונראה לבאר, דהנה נודע דיש שני דרכים לעורר את ישראל לעבודת הבורא, אחד הוא בדרכי נועם, להשפיע על ישראל במידת אהרן הכהן, בבחינת (אבות א יב) אוהב את הבריות ומקרבן לתורה. וכמו שכתוב (משלי ג יז) דרכיה דרכי נועם, וכן (קהלת ט יז) דברי חכמים בנחת נשמעים, וכדאיתא בחז"ל (ברכות סד). תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם.

והדרך השנית היא, לעורר ולהשפיע על ישראל קדושה וטהרה בדרך תוכחה וקנאות, לקנא קנאת ה' וכיוצא בזה. אך הנה בדרך זו יש סכנה, כי יכולים על ידה לבוא לידי טעות, כמו שאמרו חז"ל (ספרי במדבר קנז) כיון שבא לידי כעס בא לידי טעות.

והנה ידוע כי המחלוקת בין השבטים ליוסף הצדיק היה בדרכי עבודת ה', והשבטים סברו כי בעניינים הנוגעים לכבוד שמים, אפשר לתקן ולעשות פעולות גם בדרך של מחלוקת.

וזהו שמובא ד'בשכס' ראשי תיבות 'ברוך שם כבוד מלכותו', שכוונתם במכירת יוסף היתה לכבוד שמים. אך לעומת זאת יוסף הצדיק אמר (לז טז) את אחי אנכי מבקש, ויש לרמוז מה שאמר 'אנכי ולא אני', שכיוון לומר בזה, דבזמן שמבקשים את (שמות כ ב) אנכי ה' אלוקיך, אזי צריך לעשות זאת בדרך של 'את אחי', דהיינו באחוה ושלוה וריעות, כדרך הראשונה הנזכרת.

וזהו שתחילת ענין מכירת יוסף היה בבחינת 'בשכס' הרומז לבחינת כבוד שמים, שהיו השבטים מתדיינים זה עם זה מה לעשות בדבר יוסף, והיינו שדנו בעניין כבוד שמים, היאך להגיע לכבוד שמים, על ידי דרך של ריעות, או אפילו ע"י דרך המחלוקת. אך הכתוב אומר וילכו לרעות את, היינו שמתוך כעס באו לידי טעות, ולא הלכו אלא לרעות את עצמן, ולא היה זה לכבוד שמים. ובאו חז"ל ללמדנו בזה, איך שאפשר לאדם לבוא מתוך מחלוקת לשם שמים לידי טעות, שבאמת אין כוונתו אלא לצורך עצמו.

וכמו שאמר אאמו"ר זצלה"ה על דברי המשנה (אבות ה יז) איזהו מחלוקת שהיא לשם שמים זו מחלוקת הלל ושמאי, וקשה למה לא נאמר 'בית הלל ובית שמאי', כפי שזכר תמיד מחלוקתם בש"ס. וביאר, שרק הלל ושמאי עצמם, הם זכו לעשות מחלוקת לשם שמים ממש, אך תלמידיהם כבר היה יכול להיות להם פניות, וזה כבר לא נקרא מחלוקת לשם שמים לגמרי.



וע"י אהבה נקרב את הגאולה, כמו שאמרו חז"ל (ילקוט שמעוני תרנא) אין ישראל נגאלים אלא כשהם באגודה אחת, אכ"י"ר.

בספר **בנין משה** – מייזליש (חי"ג) וכבר מילתי אמורה (בח"א פרשתן) דזה היה מחלוקת יוסף עם אחיו, ע"פ מה שכתב בספר אך פרי תבואה (פרשתן עה"כ והוא נער) דהנה עיקר המחלוקת ביניהם נולד ע"י שהיו השבטים מזלזלין בבני השפחות כדפירש"י, וכמפורש בקרא והוא נער את בני בלהה וגו', ומחלוקתן בזה היה האיך לעבוד את השי"ת.

כי השבטים היו סוברין שהאדם צריך להתנהג בכבוד ולהכיר מדריגתו, ולא להתחבר עם השפלים והנבזים ממנו, ורק לפני השי"ת יהא נכנע, וזהו כבוד שמים שיהא האדם נכבד בעיניו, אבל יוסף היה סבור שהאדם צריך להיות שפל בפני כל אדם, ולכן הרע בעיניו על שמזלזלין בבני השפחות, יעו"ש ע"פ דרכו.

ולדרכינו אפשר לומר קצת באופן אחר, כי השבטים היו סוברין שצריך האדם להתחיל בגדלות הבורא ב"ה, וע"כ לא היו משפילים עצמם להתחבר עם בני השפחות.

אבל יוסף היה סובר שצריך להתחיל תחילה בשפלות עצמו, וכמו שהעיד הכתוב על יעקב אביו, שבא לידי מגורי אביו ע"י ארץ כנען שקדמה לו הכנעה, ועל כן היה מביא דיבתם רעה שמזלזלין בבני השפחות.

ובזה יובן המשך הפסוקים על נכון, דהתחיל ואמר וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען, דהיינו שיעקב אבינו התנהג בעצמו להקדים שפלות עצמו, ומכח זה בא לידי השגת גדלות הבורא ב"ה.

ואמר הכתוב אלה תולדות יעקב יוסף, שעיקר תולדותיו הוא יוסף, כי הוא דבק בדרכי אביו להתנהג מתחילה בשפלות וענוה, בטרם הכרת גדלות הבורא. לא כן שאר השבטים, אשר בחרו בדרך האחר, להקדים תחילה הכרת גדלות הבורא, ורק אח"כ יבואו מזה לידי שפלות עצמו.

ומפרש הכתוב האיך ובאיזה אופן נודעה מחלוקתן בענין זה, יוסף בן שבע עשרה שנה וגו' והוא נער את בני בלהה וגו' ויבא יוסף את דבתם רעה וגו', דהיה מקטרג עליהם שמזלזלין בבני השפחות, והטעם כנ"ל כי יוסף היה אוהב בדרכי אבות, להיות תיכף בתחילה בשפלות וענוה, וע"כ הרע בעיניו מה שמזלזלין בבני השפחות, לא כן השבטים דרך אחרת להם, להתחיל תחילה בגדלות הבורא, וע"כ לא נהגו כבוד בבני השפחות, ולכן שפיר כתיב אלה תולדות יעקב יוסף, כי הוא עיקר תולדותיו, שדבק בדרכי אבות בסדר עבודת ה', והבן.

בספר **דברי יוסף** – הלוי (חנוכה) והנה כבר נאמרה ונשנה מחלוקת ישנה בין חכמי ישראל אם העיקר האמונה בלי חקירה או העיקר החקירה, ע"ד (דבה"י א כח ט) דע את אלוקי אביך ע"י חובת הלבבות בהקדמה, אמנם העיקר אצלנו המעשים הרצויים והכוונה הרצויה לפני השי"ת בזה יוכל אדם להגיע על רום הצלחתו הנפשיות, כי הלא הקב"ה נתן לנו תורה ומצוות כדי לזכות את נפשינו, ואם היה בזה עיקר למה נתן השי"ת תורה כזאת אשר לא יוכל להגיע אלי' אלא בני עליה שהמה מועטים, הלא נאמר (דברים לג ד) מורשה קהל"ת יעקב, אלא ודאי שהעיקר המעשים הרצויים אם נלך בדרך התורה בלי שום חקירה ודרישה מקדם, ורק אח"כ כאשר נלך בדרך זה אז נשכיל לעיין במושכלות ונמצא טעמי התורה והמצוות אשר יגיעו אליה החכמים השלמים, אבל לענין הצלחת הנפש כל ישראל שווים, רק שילך בתום לבב ויקיים מצוות ה' באהבה.

וזה שאמר קהלת בסוף ספרו (קהלת יב יג) אחר כל החקירות, את האלוקים ירא ואת מצותיו שמור כי זה סוף ותכלית האדם, יען כי זה רצונו זה הדרך כל האדם, לא כן דרך החקירה וההתחכמות לא ניתן רק לחכמים והמה מועטים, וכן אנו רואים בנר חנוכה שעשה הקב"ה נס לעקור את החקירה, ולהורות לנו

שהעיקר הוא לילך בדרך התורה ע"ד שקבלנו מאבותינו, ואז נוכל לחקור, ואל תרבו תדברו גבוה גבוה על דרך חקירה גבוה, רק לכל אדם אפילו לבני אדם השפלים יש להם חלק בתורה ובהצלחה נפשיות, ע"כ צריך להניח נר חנוכה פחות מעשרה, כדי שנדע שבכל מעשינו אפילו המעשים הנראים שפלים ופחותים גם מהם ניקח לעבוד את השי"ת.

והנה מצינו ברש"י (בראשית לו ב) שיוסף הביא דבתם רעה שאוכלים אבר מן החי וקוראים לבני השפחות עבדים, וכי השלי"ה הק' ח"ו לחשוב כזאת על שבטי ה' שיעשו כזאת, וממה נפשך אם לא עשו אי"כ ח"ו שאמר יוסף הצדיק שקר.

וכתב לבאר בדרך זה, שידוע היה אברהם אבינו לברוא נבראים חדשים ע"י ספר יצירה, ואמרו חז"ל (ע"י פסחים נ.) אין מגלין אותם אלא לצנועין ולמיוחסין, ע"כ לא מסר יעקב אבינו סודות אלו אלא לבני הגבירה והם יוכלו לברוא חיות ובהמות ע"י ספר יצירה, ובאמת לא שייך בהו דין אבר מן החי, וזה ראה יוסף שאכלו אבריהם בעודם חיים ע"כ צווחו עליהם בני השפחות.

אבל השבטים השיבו אתם בני שפחות לא באתם בסוד ה' יען שאין אתם מיוחסים כמונו ואינכם מבינים זאת, וזה שמע יוסף, אבל האמת לא אכלו אבר מן החי, ולא קראו אותם עבדים רק להורות להם למה אין מבינים ספר יצירה כמותם ולשם שמים נתכוונו.

עכ"פ יכולים אנו ללמוד שאע"פ שהוא אמת ואשרי מי שבא בסוד ה', אבל בזאת לא טוב עשו השבטים שדחו את בני השפחות כאילו רק להם נתנה תורה, אבל אדרבה היה להם לקרבם, וזה היתה באמת טענת יוסף בהוציאו דיבה על אחיו שהם דוחים אחיהם מבא בסודם, כאילו זה הוא התכלית, אבל באמת עיקר הוא מה שמגיע לכלל ישראל שגם אם הם לא יוכלו לעיין במושכלות כל כך, עכ"ז השיגו תכלית נכבד אם מכניסים אחיהם תחת כנפי השכינה, ופוק חזי מה עלתה להם, ע"כ בהציל ראובן את יוסף היה ג"כ מטעם זה, שהתווכח עם אחיו שבאמת צדקו דבריו שלא טוב עשו במה שדחו את אחיהם שטוב שלא יעסקו בנסתרות ויקרבו אותם לעבודת ה', ע"ד (שבועות לה: ) גדולה הכנסת אורחים יותר מקבלת פני השכינה, כמבואר במ"נ, ע"כ אנו מניחים נר חנוכה על פני הבית כדי להורות שהעיקר להפיץ אור התורה חוצה ולא לסגור את התורה בחדר לפני מחדר ולעיין ולחקור בעומק הדבר מבלי השגיח על בני"י, כי באמת זה העיקר.

וזה מדרשם ז"ל הדודאים נתנו ריח זה ראובן שהציל את יוסף, כי העיקר שהמשיך לבבות לעבודת ה', ע"כ על כל פתחינו כל מגדים זה נר חנוכה כנ"ל, וזה נר חנוכה שהניחו למעלה מכי אמה, שרוצה להגביה אור התורה הגבוה למעלה ע"ד חקירה ודרישה, פסולה, כי זה לא ניתן לכל רק לבני עליה והמה מועטים, והשי"ת רצה לזכות את כל ישראל, לכך צריך להניחה פחות מעשרה, וזה סמיכות והבור ריח נתרוקן מבאר התורה, שאין זה בחינת התורה רק השלמת עצמו, אלא העיקר לקרב הלבבות לעבודת השי"ת, כנ"ל ודו"ק.

ובזה יש לבאר מה שתיקנו להדליק נ"ח למטה מעשרה, כי נ"ח מורה שצריך להפיץ אור התורה גם לקטנים מצוה להניחו פחות מעשרה, אף שמצד הטבע יותר טוב להשלים עצמו, כי צריך לעשות למעלה מן הטבע, כי עיקר נס חנוכה הוא להוציא משיטת יוונים דהכל עפ"י הטבע, וראיה מראובן שרצה לבחון את יוסף אם הוא צדיק לכן השליכו לבור נחשים, כי מזה יראה מי שהוא הולך בדרך התורה למעלה מן הטבע, ודו"ק.

**בספר גנא דפלפלי** – ברנדווין איתא בכמה דוכתי (ברכות ז: ועוד) דענין האהבה אשר נתן יעקב ליוסף היה שעשה אותו בכור, וכבר כתב רש"י (כה לא) דענין הבכורה קודם מתן תורה היה לעבודת הכהונה.

וכן אמרו (ע"י תורה שלמה שהביא ממדרשים דכתנת דיוסף היא כתנת עשו אשר אמרו בירושלמי מגילה (פ"א הי"ב) דבגדי כהונה היו. וע"י ערכין (טז.) שדרשו מכתנת יוסף שכתנת כהונה מכפרת). שכתנת פסים בגד כהונה היתה, ובזאת מתבאר מחלוקת יוסף והשבטים בדבר אותה כתנת, דודאי אנשי קומה כשבטי



י-ה לא היו מריבין אודות מלבוש בעלמא, אלא דלא אודות המלבוש גרידא נחלקו רק מי יבחר לעבודת הכהונה, ובזאת היו חולקין דיוסף הוה סבור שהוא ראוי לכך, והם היו פוסלין אותו לכהונה.

ולכאורה איכא למידק בדבר הזה, דהנה קודם חטא העגל היתה כהונה בבכורות, ובכור לכהונה היה בכור לאמו דבפטר רחם תלה רחמנא (יעויין רש"י במדבר ג יב). ואם כן הרי בבני יעקב היו ארבעה בכורים: ראובן בכור לאה, דן בכור בלהה, גד בכור זלפה, ויוסף בכור רחל.

וקיי"ל במסכת יומא (יט.) דכהן מרובה בגדים אשר עליו אמרה תורה שצריך שיהיה "הגדול מאחיו", והוא ראש ועיקר העבודה, צריך שיהיה גדול בנוי ובחכמה, וא"כ יוסף שהתורה מעידה עליו "יפה תואר ויפה מראה", ו"בן זקונים" הוא ומתרגמינן "בר חכים", מי לך ראוי ממנו להקרא הגדול מאחיו, וא"כ הרי צריך ביאור מפני מה פסלוהו השבטים הקדושים מן הכהונה ומה היתה מחלוקתם שהוא אמר כהן אני והם אמרו פסול.

ונראה לפרש דהנה איתא במסכת בכורות (מז:), יוצא דופן והבא אחריו שניהם אינם בכורים, ר"ש אומר השני בכור לחמש סלעים.

ואיתא בתרגום יהונתן (בראשית ל כא) ונרמז במסכת ברכות (ס.), דבתחילה היה יוסף בבטן לאה ודינה בבטן רחל, והיתה לאה רואה ברוח הקודש דהיא יולדת בן ורחל בת, ואמרה היאך לא תהיה אחותי כאחת השפחות ולא יהיו לה שני בנים, ונעשה נס ויצאה דינה מבטן רחל והלכה לבטן לאה ויצא יוסף מבטן לאה והלך לבטן רחל.

נמצא דיוסף היה ולד הבא אחר יוצא דופן, דקודם שיצא מבטן אמו כבר יצאה דינה מבטן אמו. וא"כ באנו למחלוקת ת"ק ור"ש אם הוי בכור אם לאו, לת"ק יוסף לא מיקרי בכור וכהונתו פסולה, ולר"ש הוי בכור.

ואיתא בספר סדר הדורות (סוף ערך ר' שמעון) דלעתיד לבוא תהא הלכה כר"ש בכל מקום, נמצינו למדים דנהי דבזמן הזה הבא אחר יוצא דופן לא הוי בכור דנפסקה הלכה כת"ק, אבל לעתיד לבוא תהא הלכה כר"ש ויהא ולד הבא אחר יוצא דופן בכור שפיר.

ואיתא במדרש (תנחומא סוף פרשת מקץ ויעויין בעץ יוסף שם.) "יוסף" בגימטריא "ציון" ורוחו מעידן הגאולה, וזהו אשר אמר הכתוב בתהלים (קכו) "בשוב ה' את שיבת ציון הינו כחולמים", היינו דנהיה כיוסף שהיה בעל חלומות.

ובזאת יתבאר יפה מחלוקת יוסף והשבטים, דיוסף היה רוחו מעידן הגאולה ולפיכך היה לומד תורה אליבא דר"ש ולעתיד לבוא הלכה כר"ש, וע"כ לשיטתו ולד הבא אחר יוצא דופן בכור, ולפיכך היה אומר יוסף על עצמו דהוא בכור שפיר, וביקש ליטול כתונת הכהונה לעצמו.

אבל השבטים לא היו באותה מידה ולמדו תורה כהזמן הזה ולפיכך לדעתם הלכה כת"ק דהבא אחר יוצא דופן לא הוי בכור, ולפיכך סברו דיוסף פסול, ומשום הכי שנאוהו על כתונת הכהונה.

וע"ע באריכות בספר פרשת דרכים בעל המשנה למלך.

### לתגובות

לתרומות, הנצחות וסיוע בהחזקת העלון

יתקבלו בברכה במייל: [r0548474308@gmail.com](mailto:r0548474308@gmail.com)

ברוך אשר יקים את התורה הזאת